

Professioner, eliter og strategier: Nordiske og internationale studier af juridiske eliter

Ole Hammerslev

Elitesociologien, professionssociologien, retssociologien og den almene sociologi har på forskellig vis haft den juridiske profession som forskningsobjekt. Hvor elitesociologien ofte har inkluderet jurister i undersøgelser fordi dele af den juridiske profession sidder på magtfulde positioner i staten, har professionssociologien inkluderet dem i undersøgelser fordi jurister udgør en væsentlig og klassisk profession, der har haft monopol på forskellige samfundsmæssige positioner og har bidraget til opbygningen af stat og markeder. Retssociologien har ligeledes fokuseret på den juridiske profession ud fra dens retsskabelse og retsanvendelse samt dens bidrag til opbygningen af stat og transnationale retlige institutioner. Klassisk sociologi med Karl Marx, Emile Durkheim og Max Weber anerkendte på forskellig vis vestlig rationaliseret ret, moderne retlige institutioner og den juridiske profession som en forudsætning for industrialisering og kapitalisme. Talcott Parsons og Niklas Luhmann, blandt andre, fulgte Durkheim og Weber, idet de argumenterede for at forudsætningen for udviklingen af de moderne vestlige stater var den juridiske profession og rationaliseret ret, idet de skabte en sådan forudsigtelighed, der var nødvendig for at udvikle markeder og stabile samfund. De vestlige stater er traditionelt bygget op om ret og udtrykker sig via retten, og da der ydermere er sammenhæng mellem udviklingen af den moderne ret, moderne retlige institutioner og konstruktionen af de moderne europæiske stater er jurister blevet betragtet som eliteagenter med statsekspertise (Bourdieu 2004; Kantorowitz 1961). Den juridiske profession har været en indgang til at studere staten og konstruktionen af markeder, da jurister næsten per definition har bidraget til opbygningen af de vestlige stater, som vi kender dem. Den juridiske profession har derfor været et interessant undersøgelsesobjekt for en række sociologiske studier og retninger, da det er en åbning til at undersøge magt, eliter, stat, ret og samfund generelt.

Formålet med denne artikel er at diskutere, hvordan man indenfor det, der er kategoriseret som klassiske professions- og retssociologiske studier, har set på den juridiske profession som en del af en elitegruppe. Dette gøres ud fra spørgsmålet: *Hvordan har klassiske studier af den juridiske profession inddraget et elitefokus i deres studier og hvordan har de relateret et elitefokus til retten?* Artiklen fokuserer på tre forskellige former for studier. For det første diskuteres klassiske konvergenstudier af den juridiske profession, der fokuserer på hvordan jurister får samfundet til at hænge sammen. Dernæst diskuteres studier der fokuserer på juristers elitestatus og den juridiske professions bidrag til reproduktionen og legitimeringen af eksisterende sociale strukturer. Endelig diskuteres Yves Dezalay og Bryant Garths studier af den juridiske profession, der specifikt bryder med de traditionelle studiers udgangspunkt og fokuserer på elitejuristers ressourcer og strategier som grundlag for opbygningen af transnational ret og transnationale institutioner.

Funktionalistiske studier af den juridiske profession

Studier af den juridiske profession var langt op i det 20. århundrede inspireret af funktionalisme. De havde ofte baggrund i Durkheims undersøgelser af, hvordan det moderne samfund udviklede sig mod en større grad af arbejdsdeling, hvilket medførte en højere grad af specialisering og differentiering af forskellige ekspert- og professionsgrupper. Med en større differentiering af arbejdet indtrådte også en ændret fællesskabsfølelse, hvor solidariteten ændres fra at være mekanisk til at være organisk. Dette medførte, at der skete en større moralsk individualisering, hvor individerne i de forskellige delfunktioner eller delsystemer socialiseredes forskelligt. Det er med baggrund i arbejdsdelingen og den organiske solidaritet, at Durkheim begyndte at fokusere på professionel etik. Han

undersøgte, hvordan der med arbejdsdelingen og uddifferentieringen af forskellige erhvervsgrupper udvikledes forskellige professionelle enheder, der repræsenterede samfundets moralske base. Funktionen for den professionelle etik var at sikre samfundet mod anomali ved at være medierende mellem på den ene side staten og markedet og på den anden side individet (Durkheim 1992).

Dette funktionalistiske udgangspunkt affødte en række studier af professioner, hvor flere mente, at professioner

... inherit, preserve and pass on a tradition ... they engender modes of life, habits of thought and standards of judgement which render them centres of resistance to crude forces which threaten steady and peaceful evolution ... The family, the church and the universities, certain associations of intellectuals, and above all the great revolution stand like rocks against which the waves raised by these forces beat in vain. (Carr-Saunders & Wilson 1933: 497)

Mere nuancerede var dog særligt Parsons' tilgang. Han anerkendte, at mange af det moderne samfunds indretninger er afhængige af, hvordan professionerne fungerer, hvilket indikerer, at de er vigtige magtbaser i samfundet (Parsons 1939; Parsons 1952; Parsons 1962). Parsons fokuserede delvist på den juridiske profession, da han med udgangspunkt i Weber anerkendte professionernes vigtighed for udviklingen af den kapitalistiske økonomi og de moderne vestlige stater. I artiklen "A Sociologist Looks at the Legal Profession" så Parsons professioner som grupper af professionelle roller med en vis 'kollektivitetsorientering'. Medlemmerne af professioner er normalt:

... trained in that tradition, usually by a formally organized educational process, so that only those with the proper training are considered qualified to practice the profession. Furthermore only members of the profession are treated as qualified to interpret the tradition authoritatively and, if it admits of this, to develop and improve it. Finally, though there usually is considerable division of labour within such a group, a substantial proportion of the members of the profession will be concerned largely with the 'practical application' of the tradition to a variety of situations where it can be useful to others than the members of the profession itself. (Parsons 1952: 372).

På trods af at der inden for de enkelte professioner er forskelle på rollerne, ser Parsons på de enkelte professioner, som om de eksisterer som en enhed. Medlemmerne af professionerne er bærere af professionens traditioner og vidensformer, som de lærer via uddannelsen. Professionerne bliver vigtige i den moderne stat, da professioners magt udbyder visse funktioner, som samfundet efterspørger. De sociale systemer har normative forventninger til de sociale roller, som relateres til introjekterede værdier, som omvendt bliver motiverende faktorer for social handling.

Perspektivet for funktionalistiske studier er, at systemerne er kohærente og lukkede, hvilket er nødvendigt for systemernes overlevelse. Et system kan differentiere sig fra et andet system ved dets normer og rolle. Habermas forklarer institutionelle systemer fra et funktionalistisk perspektiv som

... composed of roles and norms that are binding for groups and individuals. Institutions stand in a functional relationship when they can be delimited as a system ... from the external conditions of the environment. (Habermas 1988: 79)

Det juridiske system er differentieret fra andre systemer ved dets specifikke normer og rolle i samfundet. Den juridiske profession kan blive afgrænset fra andre professioner, når grupper og individer er engageret i samme form for aktiviteter med de samme normer og koder, som er kendetegnende for det juridiske system.

Dette parsonsianske fokus på professioner inspirerede en række undersøgelser af den juridiske profession fra forskellige vinkler og ofte som komparative studier.¹ For eksempel beskæftigede Luhmann sig i sine tidligere værker ligeledes med den juridiske profession. Luhmann fandt, at det retlige system blev uddifferentieret med egen retlig kode i takt med, at den juridiske profession udvikledes. Når et system er uddifferentieret, betyder det, at dets kommunikationer følger specifikke mønstre og logikker, som er forskellige fra andre former for kommunikation i andre systemer. Da den juridiske profession fik monopol over fortolkningen af den retlige kode, blev professionen koblingspunkt mellem det retlige system og andre sociale systemer (Luhmann 1987: 105). Når konflikter opstår uden for det juridiske system, bliver de transformeret til retlige konflikter, når de entrerer det retlige system og vil herefter blive behandlet ud fra de

¹ Se for eksempel Abel og Lewis' trebinds komparative studier af *Lawyers in Society* (Abel & Lewis 1988a; Abel & Lewis 1988b; Abel & Lewis 1989).

retlige koder. Det er her, den juridiske profession skaber en kobling mellem det juridiske system og dets omverden. Den juridiske professions funktion i det moderne samfund er, ifølge Luhmann, at skabe normative forventninger mellem forskellige former for menneskelige interaktioner (Luhmann 1981; Luhmann 1987). I sin analyse af den vesttyske juridiske profession benytter Luhmann statistik på antallet af jurister ansat inden for forskellige professionsroller. Luhmann er bekymret for, at den juridiske professions sammenhængskraft er faldende med den stigende grad af juridisk specialisering, der sker som følge af udviklingen af velfærdsstaten. Han finder, at retten differentieres og at "the power base of law" skifter "... from central to local pressures and from written instructions to face-to-face interaction." (Luhmann 1985: 123). Konflikter løses i andre systemer, hvilket betyder, at konfliktløsningen flytter ud af det retlige system og ind i andre systemer med andre koder end den juridiske. Konflikter løses med andre ord ud fra ekstra-legale hensyn.

I udgangspunktet er eliteperspektivet ikke det vigtigste for ovennævnte studier. Men det bliver aktualiseret i Vilhelm Auberts studier af den juridiske profession. Med sine studier af de roller og funktioner, som retten, retlige institutioner og den juridiske profession udfylder i samfundet lagde Aubert (1976; 1982; 1989) fundamentet til nordisk sociologisk forskning i den juridiske profession. Ved at benytte en historisk sociologi med teoretisk inspiration fra Parsons spurgte Aubert til udviklingen af de roller og funktioner, som retten, retlige institutioner og den juridiske profession har udfyldt i udviklingen af den moderne norske stat. Ved empirisk at undersøge antallet af medlemmer af forskellige dele af den juridiske profession analyserede Aubert, hvordan samfundet er organiseret og hvordan det løser sine konflikter. Antallet af jurister i forskellige dele af professionen indikerer, hvilke typer af eksperter og hvilken form for ekspertise, samfundet behøver for at opretholde den sociale orden (Aubert 1964; Aubert 1976). På baggrund af statistik og af et stort materiale vedrørende juristers biografier fandt Aubert, at den juridiske profession var en af de største professioner i det norske samfund i 1800-tallet. Den juridiske profession var ansat i de mest centrale positioner i samfundet: I administrationen, inden for handel, positioner inden for udviklingen af infrastruktur og finanssektoren samt inden for politik. Aubert konkluderede, at den juridiske profession havde en altafgørende betydning for udviklingen af den moderne stat og det økonomiske felt. Aubert argumenterede for, at et samfunds-

mæssigt behov for jurister eksisterede, da de havde en 'tillidsskabende funktion'.

Aubert fokuserede herefter på juristernes biografier og så, at jurister generelt tilhørte en form for elitesamfund eller de ledende strata i samfundet, som han kaldte det. Som Aubert skriver:

It was especially in the leading strata of society that the lawyers contributed to integration, mutual understanding, increasing trust and confidence. Between the classes lawyers have probably not contributed very much to the mutual understanding ... the nationally integrating function of lawyers may still have been important. (Aubert 1976: 4)

Det, at jurister tilhørte eliten – eller de øverste strata i samfundet med Auberts udtryk – gjorde, at de kunne skabe den fornødne tillid mellem de væsentligste agenter i samfundsudviklingen. Dette bevirkede, at de via deres netværk kunne have en integrerende rolle i samfundet i forhold til udviklingen af staten og økonomien.

Med udviklingen af velfærdsstaten fra midten af det 20. århundrede skete der dog et skift, idet andre professioner vandt frem med andre måder at løse konflikter og agere, og disse overtog mange af de positioner, juristerne tidligere havde domineret. Herudfra konkluderede Aubert, at den juridiske profession erstattedes af andre professioner særligt inden for staten.²

Konvergensstudier generelt

Ved at undersøge, hvor jurister har haft positioner, belyser disse studier juristers og rettens rolle. Retten analyseres gennem den juridiske profession. Det er professionen som er 'bærer' af retten, dens medlemmer er aktører med autoritet eller endda monopol på at løse konflikter med den rette fortolkning af de retlige kilder.

Generelt diskuterer studier inspireret af funktionalismen juristers rolle i udviklingen af den moderne stat på baggrund af deres antal. Monopolet over visse funktioner i samfundet bliver formidlet til professionerne af staten og professioner ses som sammenhæn-

² Med inspiration fra Aubert gennemførtes siden lignende studier i både Danmark og Sverige, der konkluderede det samme som Aubert. Dog peger Bertilsson i den svenske undersøgelse på, at på trods af juristers marginalisering inden for en række områder, særligt i staten, opdyrker de nye markeder. Ved at specialisere og uddifferentiere sig har jurister styrket deres ekspertviden og herved på en række områder styrket deres kontrol over retlige spørgsmål (Bertilsson 1995; Blegvad 1973; Blegvad 1975).

gende med udviklingen af staten (Macdonald 1995: 119ff.).

Antallet af jurister kan ifølge sådanne studier vise, om jurister erstattes på deres magtfulde positioner i forhold til andre ekspertgrupper i samfundet. Ydermere kan sådan information illustrere strukturelle forandringer og kontinuiteter i det retlige felt. En af konklusionerne var, at jurister, og herigennem den juridiske tankemåde og altså retten, igennem opbygningen af de moderne stater sad på centrale samfundsmæssige positioner. Via statistik om antallet af medlemmer af forskellige professioner, statistik vedrørende ændringer i karrieremønstre, om hvor jurister er ansat og om juristers sociale baggrunde, kunne udviklingen af staten undersøges. Antallet af jurister i forskellige sektorer af samfundet og antallet af retssager bliver diskuteret på baggrund af sådan information. Ved herved at måle jurister og ved at relatere materialet til udviklingen af den moderne stat er retningen generelt enig om, at jurister har spillet en central rolle for fremkomsten af den moderne stat. Det var her, komparative perspektiver af den juridiske profession særligt fremkommer. For som Bertilsson argumenterer, "högt utvecklade och differentierade industriländer har som regel ett mindre antal jurister per invånare än länder med en låg industrialiseringsgrad eller sådana, t.ex. Singapore, som idag bygger upp en stark marknad." (Bertilsson 1995: 27) Ifølge dette synspunkt kan antallet af jurister indikere, hvilket stadie et specifikt samfund er på. Som Lawrence M. Friedman skriver: "If you start off this way, you tend to assume that societies at similar stages of differentiation will have similar professions ... if one starts from the notion that lawyers perform certain functions, one expects convergence between societies that otherwise resemble each other ..." (Friedman 1989: 2f.). Når samfundet når et vist udviklingstrin, behøver samfundet specialiserede aktører til at varetage de samfundsmæssige opgaver, og nye professioner fremkommer normalt. Det er også den generative mekanisme bag udviklingen af den juridiske profession: At der er et samfundsmæssigt behov for retlige funktioner.

Den grundlæggende antagelse bag denne type studier er, at samfundsmæssige fænomener, institutioner og handlinger bedst kan forklares ud fra hvilke bidrag, de bringer til den fredelige udvikling af samfundet.³ Det er derfor, disse studier understreger, at juristernes

³ Det funktionalistiske perspektiv, der mener, at samfundet har immanente behov er blevet intensivt kritiseret fra forskellige niveauer. For det første har samfund ikke immanente behov. For det andet kan de funktionalistiske forklaringer om, at en institution eksisterer på grund af de bidrag, den giver til samfundet, ses som "the functionalist fallacy", (se fx Giddens 1993).

samfundsmæssige funktion er at skabe tillid, og at retten har en tillidsskabende funktion. Når den juridiske professions elitestatus berøres af konvergensstudierne, er det også ud fra en betragtning om, at professionens funktion er at bidrage til den samfundsmæssige stabilitet.

Studier af den juridiske profession fra et konfliktperspektiv

På grund af professionernes magt, tendensen til lukkethed og den autoritet, professionerne har til at fortolke deres egne traditioner, hvilket også har konsekvenser uden for professionen, opstod der kritik af de funktionalistiske studier. Mange moderne sociologiske konfliktteorier startede således som kritik af funktionalismen og

... its overarching tendencies to focus on consensus, on contractual agreement, and on systemic balances rather than on power, interests, domination, conflicts and compromises within concrete historical settings. (Bertilsson 1999: 80)

Bertilsson minder her om det fokus på magtrelationer, der blev relanceret i 1970'erne. Anthony Giddens redegør for, hvordan magt behandles i funktionalistiske studier:

In such a perspective, power cannot become treated as a problematic component of divergent group interests embodied in social action, since the meshing of interests is treated first and foremost as a question of the relation between 'the individual' and 'society'. (Giddens 1993: 104).

I de studier, der blev diskuteret ovenfor, blev dette magtperspektiv klart, når de undersøgte juristers sociale baggrund og elitestatus. Fokus for konvergensstudierne lå imidlertid ikke på forskellige magt- og eliteinteresser, men på det juridiske systems gnidningsløse funktion og på, hvordan individer med forskellige baggrunde kan sikre den sociale orden. Systemet er åbent for alle, så længe de tilpasser sig systemets værdier. Systemet og individer lever således i et gensidigt forhold, hvor aktørerne tilpasser sig kravene fra de sociale systemer. Her opstår, set fra et konfliktperspektiv, et andet svagt led ved disse studier. Konvergensstudierne ser aktører som individer, der kan indtræde i systemerne på samme betingelser som andre aktører, hvis de indoptager værdierne (og har samme økonomiske muligheder). Men de sociale strukturer, som er determinerende for værdierne, er eksterne i

forhold til individerne på trods af det faktum at de introjekterer dem. Konvergensteoriene anerkender ikke, at agenterne, via deres egen ageren reproducerer de sociale strukturer og herved samfundets sociale strukturer.

Konfliktstudier fokuserer derimod på den juridiske professions elitære position i relation til magt- og interessestrukturer. De genindsætter magtperspektivet i studiet af den juridiske profession. Dette kommer til udtryk i den marxistisk inspirerede tilgang til studiet af den juridiske profession.

Marx understregede netop at på grund af rettens tilsyneladende objektive karakter, fremstod retten som retfærdig, men reelt legitimerede og konserverede den kapitalistiske struktur og hermed ejendomsretten samt den sociale orden som helhed. Marx sonderer mellem hvad Alan Hunt på den ene side kalder en tvingende og konserverende funktion og på den anden side en ideologisk funktion. Den tvingende og konserverende funktion er specielt til stede, når det juridiske system beskytter og reproducerer dominerende kapitalistiske strukturer. Den ideologiske funktion sker, når det juridiske system:

... conveys or transmits a complex set of attitudes, values, and theories about aspects of society. Its ideological content forms part of the dominant ideology because these attitudes, values, etc. are ones that reinforce and legitimize the existing social order. (Hunt 1993: 25)⁴

Konfliktperspektivet på den juridiske profession insisterer på at fokusere på magtrelationer. Professionernes strukturelle magt og deres relation til andre dele af samfundseliten, til det kapitalistiske marked og staten er specifikke fokusområder for disse studier. For at forstå de magtrelationer, professionerne er relateret til, er det nødvendigt at undersøge de historiske forbindelser mellem professionen og magtrelationer.

I 1979 foretog Thomas Mathiesen et studie, *Ideologi og motstand*, af det han kalder den retlige overbygnings rolle i Norge (Mathiesen 1979). Den retlige overbygning består af de mest prestigefyldte jurister i Norge, dvs. den juridiske elite. De deltager i konserveringen af interesser og eksisterende kapitalistiske magtstrukturer. Mathiesen argumenterer for, at medlemmer af den retlige overbygning deltager i den økonomiske og politiske elite. Ydermere varetager de indflydelsesrige erhverv, der påvirker hele samfundet i det de bl.a. er medlemmer af bestyrelser og kommissioner, de skriver rapporter, redegørelser og betænk-

ninger. For at analysere den konserverende funktion benytter Mathiesen både data om antallet af jurister og data fra bibliografiske opslagsværker omhandlede juristers position i forskellige dele af deres sociale liv (og specielt deres position i staten og i det økonomiske liv). Disse data bliver en indikator på deres engagement i forskellige dele af det samfundsmæssige liv. Det empiriske materiale er det samme som Auberts. Til dette tilføjer Mathiesen dog observationsstudier af juristers symbolske fremtrædelsesformer.

Jurister har ifølge Mathiesen endnu en funktion, nemlig at skabe legitimerende ideer og forestillinger, som understøtter de eksisterende magtstrukturer. Dette fremkommer, når de objektive effekter af den juridiske overbygning fremtræder som legitime og naturlige. Den juridiske elite har behov for stor autoritet for at skabe denne legitimitet. Denne autoritets-skabende funktion er størst i, hvad Mathiesen kalder centrum for strukturen.

Universitetsprofessorer deltager særligt i skabelsen af autoritet og udbredelsen af juridiske synspunkter. For eksempel når de deltager som eksperter i offentlige sammenhænge og har kontakt med deres studerende. Hermed overdrages autoriteten til nye jurister. For at sikre rettens konserverende funktion er retten nødt til at være autoritetsbundet. En måde, overbygningen skaber muligheder for at skabe autoritet for sig selv, er ved at repræsentere sig selv som uafhængig. Dommere, for eksempel, repræsenterer sig selv som politisk uafhængige både i form af deres domme og i form af deres position i samfundet. Mathiesen opsummerer:

Karakteristisk for den rettslige superstruktur er dens fremstilling av seg selv som *selvstendig*, dens *pompøse* form, dens *eleganse*, dens vekt på *enhet* eller – om *enhet* ikke kan bevares – eventuelt om-danning av interessekonflikt til *normspørsmål*, og – om opprør likevel kommer – dens innsnevring av opprøret til uenighet langs den snevert *rettslige* dimensjon. (Mathiesen 1979: 68).

Her differentierer Mathiesen mellem forskellige former for autoritetsskabende mekanismer stammende fra juristers selvrepræsentation. Disse mekanismer skabes på den ene side via uafhængighedsmyten og deres grandiose udtryksform. Der skabes kohærens i systemet, hvilket leder til integritetsforestillingen om professionen. Dette skabes ved at transformere interessekonflikter til konflikter om regler og – hvis konflikterne alligevel skulle blive skabt – begrænse det til en retlig konflikt frem for en politisk. Fokus for en konflikt vil hermed blive om de retlige normer og

⁴ Se også (Cain & Hunt 1979; Collins 1984).

ikke om de forskellige personer, der er involveret i konflikten. Moralske og politiske forhold løftes ud af konflikten og bliver efterfølgende behandlet af den juridiske elite som et spørgsmål om normer, som i dens egen selvforståelse er et andet spørgsmål end moralske og politiske interesser i samfundet.

Via biografisk materiale om toppositionerne i det juridiske felt undersøgte Thomas Mathiesen, hvordan den norske juridiske profession deltager i opretholdelsen af kapitalistiske samfundsstrukturer. Den juridiske overklasse udgør en del af en distinkt elite, og de deltager i skabelsen af en specifik retsudvikling ved at deltage i lovkommissioner, direktioner, nævn mv. Gennem forskellige måder at legitimere en retlig udvikling baseret på kapitalistiske og dominerende forestillinger bidrager de til, at eksisterende magtstrukturer opretholdes.⁵

Et andet eksempel på et studie af den juridiske profession fra et magtperspektiv er Dietrich Rueschemeyers komparative studie af tyske og amerikanske advokater (Rueschemeyer 1973; Rueschemeyer 1983). Rueschemeyer fokuserede på, hvordan advokaters magtbaser i de to lande var forskellige. På det europæiske kontinent var det den tidlige rationelle bureaukratiske stat, der skabte basen for en stigende brug af ekspertservice. I modsætning til common law-landene var staterne på kontinentet vigtige for den tidlige udvikling af professionalisering. I USA udviklede professionaliseringen sig i tæt sammenhæng med markeds kræfter.⁶

Det empiriske materiale, der bruges til at illustrere juristers magtbaser i konfliktstudierne, er informationer om, hvilke aktiviteter jurister er involveret i og om deres relation til andre hovedaktører og systemer. Ved at undersøge deres engagement i forskellige aktiviteter er det muligt at undersøge deres relation til andre elitegrupper. Sådanne data indikerer juristers magtpositioner. Det betyder, at disse studier, via for eksempel biografiske opslagsværker, undersøger juristers positioner i samfundet. En del af informationerne er de samme som de empiriske data, konvergensstudierne benytter.

Juristernes elitestatus bliver i konfliktstudierne betragtet som relevant for reproduktionen af rettens konserverende rolle og hermed for kapitalismens opretholdelse.

⁵ Mathiesen 1979. Om udviklingen i Finland se fx (Konttinen 1991; Konttinen 2003).

⁶ Et andet på den tid banebrydende konfliktteoretisk inspireret studie, der udfordrede nogle af funktionaliststudierne "altruistiske naivitet" er (Larson 1977). I dette studie viser Sarfatti Larson, hvordan professioner deltog i kapitalismens fortsatte udvikling.

Inddragelse af eliteperspektiv i nyere forskning via en feltanalytisk optik

Hvor studierne inspireret af funktionalismen inddrog et eliteperspektiv i deres undersøgelser af den juridiske profession, men inddrog det som nødvendige betingelser for samfundets opretholdelse og udviklingen af kapitalismen, fokuserede marxistiske studier og konfliktstudier generelt på, hvordan jurister som oftest var fra overklassen og bidrog til opretholdelsen af eksisterende magtstrukturer i samfundet generelt og ejerforhold i særdeleshed.

En af de retninger, der har udviklet studier af den juridiske profession i forhold til at indtænke et elitebegreb, er studier inspireret af Bourdieus refleksive sociologi om staten (se fx Bourdieu 2005a; Bourdieu 2005b; Bourdieu 2010; Arnholtz & Hammerslev 2012), Bourdieus kritik af professionsbegrebet (Bourdieu & Wacquant 1992: 242) og elitebegrebet (Bourdieu 1984; Bourdieu 1987). Et af de bedste eksempler er Yves Dezalay og Bryant Garths (1996; 2002; 2010) studier af, hvordan elitejurister skaber forskellige former for transnationale institutioner og ret, ligesom de formår at vise, hvordan forskellige former for ressourcer kan muliggøre at nogle jurister kan påvirke udviklingen og manglende udvikling af forskellige former for retlige områder, institutioner og staten generelt.

I deres studie af genesen af et felt af international voldgift viser Dezalay og Garth (1996) hvordan international voldgift blev promoveret og varetaget hovedsageligt af en lille gruppe kontinentaleuropæiske jurister ansat ved universiteter. Det var elitejurister, der havde akademisk og retlig kapital til at legitimere og virke fremmende for sagers løsning. Disse honorarier kunne bidrage til en udvikling af forskellige voldgiftsinstitutioner og forskellige former for præcedens og en uafhængig *Lex Mercatoria*. Anden generation af jurister involveret i international voldgift var amerikansk-orienterede advokater, der var yngre og mere teknokratiske. De var involveret i området, da det var blevet en lukrativ forretning, hvor de som advokater kunne opnå dyre honorarer frem for på grund af den status det tidligere gav at deltage i international voldgift. Med formaliseringen af den internationale voldgiftsret ændres ekspertisen således at feltet blev overtaget af advokater, der fokuserer mere på kontrakterne, på beviser og på processtrategier end den ældre generation gjorde.

Et af udgangspunkterne for Dezalay og Garths studie af international voldgift var at interviewe en signifikant del af aktørerne i de retlige felter, der er genstand for undersøgelsen. Fokus for interviewene er

aktørernes livsbaner og formålet at afdække netværk og måder forskellige ressourcer er blevet omvekslet. På denne måde formår Dezalay og Garth at skrive en kollektiv relationel biografi, hvorudfra også institutioner og retlige områder afdækkes relationelt. Afdækningen af det relative styrkeforhold mellem de forskellige aktører medvirker til, at det bliver muligt at se, hvilken prestige der tilskrives forskellige institutioner, ligesom det relationelle styrkeforhold mellem forskellige institutioner delvist afdækkes. Ved således at fokusere på de relevante aktører, der deltager i de enkelte transnationale felter i deres genese, formår studierne også at binde det nationale sammen med det transnationale. Dette undersøges ved at kigge på de import- og eksportstrategier, de enkelte aktører anvender i deres deltagelse i felterne. Ydermere bliver de mikrosociologiske fortællinger bindeledet mellem forskellige handlingsstrategier og -muligheder for forskellige aktører bundet af nationale strukturer på arbejdsmarkedet, retten, staten m.m.

Samme metodologi benytter Dezalay og Garth i deres studie af hvordan amerikansk ekspertise og ideer eksporterendes til Syd- og Latinamerika for at ændre stater og økonomier i bl.a. Brasilien, Argentina og Chile siden anden verdenskrig (Dezalay & Garth 2002). På den ene side viser de, hvordan den ekspertise og de ideer der eksporteres fra USA er påvirket af de magtstrukturer, der eksisterer i USA. På den anden side påviser de, hvordan importen af ekspertise og ideer er afhænge af de nationale magtfelter i de enkelte syd- og latinamerikanske lande. I deres studier af hvordan retten og jurister med forskellige former for ressourcer spillede en rolle i opbygningen af de tidligere kolonier i flere af de sydøstasiatiske lande, påviser Dezalay og Garth, hvordan indretningen af retten, den juridiske profession og staterne ikke kan adskilles fra de elitejurister, der har deltaget i import af retlige modeller ligesom indretningen har været afhængig af vestlige elitejuristers positioner i nationale magtfelter og deres transnationale eksportstrategier (Dezalay & Garth 2010).

Set i denne artikels kontekst, dvs. i forhold til et elitefokus, bringer Dezalay og Garth på sin vis deres studier af den juridiske profession tættere på elitesociologien end de tidligere studier gjorde. De fokuserer på, hvordan skabere, konservatorer og nytillkommere skaber transnationale retlige felter og logikker. Disse jurister er næsten per definition en del af nationale eliter, der skaber nye transnationale arenaer i en kamp mellem forskellige elitejurister fra forskellige nationale stater. Den transnationale kapital, der herved opnås, benyttes herefter delvist til yderligere at styrke deres

nationale position med henblik på at ændre nationale magtfelters logik.

Med andre ord fokuseres der på, hvordan det er muligt at undersøge rettens centrale rolle i lyset af større transformationsprocesser, hvor jurister og retlig ekspertise bliver helt centrale for de internationale relationer som en kritisk ressource i konkurrencen om staten og markedsorienterede kampe. Frem for at predefinere elitepositioner – eller undersøgelsens population – fokuserer Dezalay og Garth i stedet på en aktuel agenda og de agenter, der tager del i en forandringsproces. Ved at fokusere relationelt på agenterne, og på hvordan de har bidraget i forandringsprocessen ud fra deres givne ressourcer undersøges, hvordan elitepositioner har betydning for forandringer, fastholdelse, produktioner eller reproduktioner af visse agendaer, institutioner, spilleregler m.m. Positionerne var der ikke til at starte med, agenterne måtte skabe dem ud fra deres potentialer for herudfra at kunne forandre det sociale rum. Retlige forandringsprocesser er en indgang til at undersøge bredere perspektiver på staten og forandringer i magtfeltet via bl.a. uddannelse og omstrukturering i staten.

Dette betyder, at feltet – og hermed de involverede agenter – ikke på forhånd er defineret og som oftest heller ikke kendt. Dette er på sin vis en nyudvikling af den klassiske elitesociologiske delvist predefinerede population. I stedet er det væsentligt at få afdækket forskellige positioner og deres relationelle styrkeforhold for at kunne tegne konturerne af feltet over tid og dets betydning for forandringer i sociale fænomener som agendaer, ret, institutioner og statstransformationer. For at bryde med forestillinger om feltets styrkeforhold m.m. skrives en relationel kollektiv biografi.

Konklusion

Denne artikel har diskuteret, hvordan studier af den juridiske profession på forskellig vis har inddraget et eliteperspektiv i deres undersøgelser.

Konvergensstudier har generelt ikke set det som et væsentligt element, at jurister var en del af samfundets elite og at de indtog dominerende positioner. Aubert inddrager det dog i sine studier af den norske juridiske profession. Aubert anerkender at jurister kom fra dominerende klasser og at de inden for disse klasser via retten kunne mediere tillid.

Konfliktstudierne derimod inddrog eliteelementet til at påvise, hvordan elitejurister deltog i reproduktionen af eksisterende sociale strukturer via retten. Retten var et redskab til at fastholde kapitalistiske strukturer. Ydermere formåede jurister via retten at skabe legitimerende ideer og forestillinger, som un-

der støtter de eksisterende magtstrukturer og deres elitepositioner.

Nogle af de nyere studier, der har undersøgt elitejuristers medvirken i skabelsen af transnationale felter, har ved brug af en feltanalytisk tilgang påvist, hvordan nationale elitepositioner kan benyttes som afsæt for at skabe transnational ret og transnationale institutioner. Internationale strategier kan herefter anvendes til at ændre nationale dagsordener.

Herudover har artiklen vist, hvordan elite-, professions- og retssociologien har forskellige udgangspunkter for, hvordan eliter undersøges. Fokus i artiklen har været på rets- og professionssociologiens behandling af den juridiske profession, juridiske eliter og skabelsen af transnationale felter.

□

Ole Hammerslev

Professor, Syddansk Universitet

Abstract

Professions, elites and strategies: Nordic and international studies of legal elites.

The article discusses how classical sociological studies of the legal profession have included a focus on elites and how the studies have related a focus of elites to the legal development. Firstly, the article discusses convergence studies, which mainly examines the legal profession as a unity that creates trust in society. Secondly, it discusses how a conflict perspective focuses on elite lawyers' coercive and preserving function as well as their ideological function. These functions contribute to the reproduction of capitalistic class structures. Finally, the article discusses Yves Dezalay and Bryant Garth's newer studies on how elite lawyers have produced transnational legal institutions and transnational law. Through their elite status in national fields of power, lawyers have managed to produce such transnational institutions. The transnational capital can be utilized in national fields of power to change the structures of the fields.

Keywords

Sociology of the legal profession, elites, professions, power, functionalism, Marxism, reflexive sociology, transnational fields

Referencer

Abel, R.L. & Lewis, P.S.C.E. 1988a. *Lawyers in Society. The Civil Law World* Berkeley, University of California Press.

Abel, R.L. & Lewis, P.S.C.E. 1988b. *Lawyers in Society. The Common Law World* Berkeley, University of California Press.

Abel, R.L. & Lewis, P.S.C.E. 1989. *Lawyers in Society. Comparative Theories* Berkeley, University of California Press.

Arnholtz, J. & Hammerslev, O. 2012. Transcended power of the state: the role of actors in Pierre Bourdieu's sociology of the state. *Distinktion: Scandinavian Journal of Social Theory* 1-23 available from: <http://dx.doi.org/10.1080/1600910X.2012.687695> Accessed 15 June 2012.

Aubert, V. 1964. Norske jurister: En yrkesgruppe gjennom 150 år. *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 77, 300-320

Aubert, V. 1976, "The Changing Role of Law and Lawyers in Nineteenth- and Twentieth-Century Norwegian Society," In *Lawyers in Their Social Setting*, D. N. MacCormick, ed., Edinburgh: pp. 1-17.

Aubert, V. 1982. *Retts sosiologi* Oslo, Universitetsforlaget.

Aubert, V. 1989. *Continuity and Development in Law and Society* Oslo, Scandinavian University Press.

Bertilsson, M. 1999, *On the role of the Professions and Professional Knowledge in Global Development*, Forskningsrådsnämnden, Stockholm, 99:5.

Bertilsson, M.ed. 1995. *Rätten i Förvandling. Jurister mellan stat och marknad* Stockholm, Nerenius & Santerus Förlag.

Blegvad, B.-M. 1973, "Juristernes rolle i samfundet," Copenhagen: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.

Blegvad, B.-M. 1975, "De juridiske eksperter – tre professioner," In *Ekspertene og magten: Professionelles rolle i organisationer og samfund*, H. e. al. Gullestrup, ed., København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, pp. 224-255.

Bourdieu, P. 1984. *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste* London, Routledge.

Bourdieu, P. 1987. What Makes a Social Class? On the Theoretical and Practical Existence of Groups. *Berkeley Journal of Sociology: A Critical Review*, 32, 1-17

Bourdieu, P. 2004. From the King's House to the Reason of State: A Model of the Genesis of the Bureaucratic Field. *Constellations*, 11, (1)

Bourdieu, P. 2005a, "From the King's House to the Reason of State: A Model of the Genesis of the Bureaucratic Field," In *Pierre Bourdieu and Democratic Politics*, L. Wacquant, ed., Cambridge: Polity Press, pp. 29-54.

Bourdieu, P. 2005b, "The Mystery of Ministry: From Particular Wills to the General Will," In *Pierre Bourdieu and Democratic Politics*, L. Wacquant, ed., Cambridge: Polity Press, pp. 55-63.

Bourdieu, P. 2010. Modstridende interesser i staten. *Praktiske Grunde - Nordisk tidsskrift for kultur- og samfundsvidenskab* (1-2) 121-134

Bourdieu, P. & Wacquant, L.J.D. 1992. *An Invitation to Reflexive Sociology* Chicago, University of Chicago Press.

Cain, M. & Hunt, A. 1979. *Marx and Engels on Law* London, Academic Press.

Carr-Saunders, A.M. & Wilson, P.A. 1933. *The Professions* Oxford, Clarendon Press.

Collins, H. 1984. *Marxism and Law* Oxford, Oxford University Press.

Dezalay, Y. & Garth, B.G. 1996. *Dealing in Virtue: International Commercial Arbitration and the Construction of a Transnational Legal Field* Chicago, The University of Chicago Press.

Dezalay, Y. & Garth, B.G. 2002. *The Internationalization of Palaces War: Lawyers, Economists, and the Contest to Transform Latin American States* Chicago, University of Chicago Press.

- Dezalay, Y. & Garth, B.G. 2010. *Asian Legal Revivals: Lawyers in the Shadow of Empire* Chicago, University of Chicago Press.
- Durkheim, E. 1992. *Professional ethics and civic morals*, 2. ed ed. London, Routledge.
- Friedman, L. M. 1989, "Lawyers in Cross-Cultural Perspective," In *Lawyers in Society: Comparative Theories*, R. L. Abel & P. S. C. Lewis, eds., Berkeley: University of California Press, pp. 1-26.
- Giddens, A. 1993. *New Rules of Sociological Method*, 2nd ed. Cambridge, Polity Press.
- Habermas, J. 1988. *On the Logic of Social Science* Cambridge, Polity Press.
- Hunt, A. 1993. *Explorations in Law and Society* London/New York, Routledge.
- Kantorowitz, E. 1961, Kingship Under the Impact of Scientific Jurisprudence. In *Twelfth-Century Europe and the Foundation of Modern Society*, M. Clagett, G. Post, & R. Reynolds, eds., Madison: University of Wisconsin Press, pp. 89-111.
- Konttinen, E. 1991. Professionalization as Status Adaptation: The Nobility, the Bureaucracy, and the Modernization of the Legal Profession in Finland. *Law and Social Inquiry*, 16, (3) 497-526
- Konttinen, E. 2003, 'Finland's Route' of Professionalisation and Lawyer-Officials. In *Lawyers and Vampires: Cultural Histories of Legal Professions*, W. Wesley Pue & D. Sugerman, eds., Oxford: Hart Publishing, pp. 101-121.
- Luhmann, N. 1981, Die Profession der Juristen: Kommentare zur Situation in der Bundesrepublik Deutschland. In *Ausdifferenzierung des Rechts. Beiträge zur Rechtssoziologie und Rechtslehre*, N. Luhmann, ed., Frankfurt am Main: Frankfurt am Main, pp. 173-190.
- Luhmann, N. 1985, The Self-Reproduction of Law and its Limits. In *Dilemmas of Law in the Welfare State*, G. Teubner, ed., Berlin: Walter de Gruyter, pp. 111-127.
- Luhmann, N. 1987. *Rechtssoziologie*. Germany, Westdeutscher Verlag.
- Macdonald, K.M. 1995. *The Sociology of the Professions* London, Sage Publications.
- Mathiesen, T. 1979. *Ideologi og motstand*. Oslo, Pax Forlag.
- Parsons, T. 1939, "The Professions and Social Structure," In *Essays in Sociological Theory*, New York: The Free Press, pp. 39-49.
- Parsons, T. 1952, A Sociologist Looks at the Legal Profession. In *Essays in Sociological Theory*, New York: The Free Press, pp. 370-385.
- Parsons, T. 1962, The Law and Social Control. In *The Sociology of Law*, W. M. Evan, ed., New York: The Free Press, pp. 60-68.
- Rueschemeyer, D. 1973. *Lawyers and Their Society: A Comparative Study of the Legal Profession in Germany and in the United States* Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press.
- Rueschemeyer, D. 1983, Professional Autonomy and the Social Control of Expertise. In *The Sociology of the Professions: Lawyers, Doctors and Others*, R. Dingwall & P. Lewis, eds., London: The Macmillan Press, pp. 38-58.

